

SZENT BENEDEK TIZENNÉGYSZÁZADOS JUBILEUMÁRA

Ha az emberek értékét azzal a hatással mérjük, mellyel nemcsak korukra hatottak, hanem az utókorra is, akkor valóban Szent Benedek a világtörténelem legnagyobb egyéniségei közé tartozik. Nem fegyverrel alkotott egy emberélet tartamára világbirodalmat, hanem a „keresztrel ekével” alapított évszázadokra szóló intézményt. Szinte azt mondhatnók, hogy Európában nincs is régebb emberi intézmény az általa alapított Rendnél. Nemcsak hogy a mai államok közül egy sem állott még akkor, de még a mai népek és nemzetek is csak alakulóban voltak. Nem csoda tehát, hogy nemcsak a katolikus Egyház, hanem az egész kultúr világ megünnepli ezt a jubileumot.

Nagy viták folytak még nem régen, hogy a hagyományos évszámot, vagy a történelmi kutatás újabb évét ünnepeljük-e meg jubileummal. A vitát eldöntötte a sors. A hagyomány évében, 1943-ban már romokban hevert Monte Cassino, és így csak 1947-ben kezdődhetek meg világszerte a jubileumi ünnepek, melyeknek — reméljük — fölséges befejezése lesz a romjaiból újjáépített Monte Cassino fölszentelése.

Szent Benedek életében fontos az az adat, hogy néhány évvel a keleti gótok betörése előtt született, és halála is körülbelül összeesett a keleti gót uralom pusztulásával. Ez adja meg a történelmi hátteret. De életének megértéséhez mélyebb bepillantást adnak a földrajzi helyek: Norcia, Róma, Enfide, Subiaco, Vicovaro, majd újra Subiaco, végül Monte Cassino. Így próbáljuk meg a „genius loci” meglátásából bemutatni Szent Benedek egész életét. Ebben a csodálatos életben annak a híres biológiai törvénynek a megvalósulását láthatjuk, amely szerint „a filogenezis az ontogenezisnek palingenezise”, az egyén fejlődése a faj fejlődésének megismétlése, mert valóban Szent Benedek egyéni fejlődésében világosan láthatjuk megismétlődni a szerzetesi eszmény addigi fejlődésének minden állomását, míg eljut az aszkéta remeteségtől a monasztikus szerzetesi eszményig.

Hogy eljárásunk helyes, azt Morton szavaival igazolhatjuk. A tudós szerző úgy akarta megismerni az Úr Jézus Krisztusnak és Szent Pálnak egész életét, hogy a Szentírást vette kezébe, mint Baedeckert, és végigjárta mindezeket a helyeket. Föltevése az volt, hogy sok minden megváltozhatik és meg is változik a történelem folyamán, de nem változnak meg a hegyek, folyók, tengerek. Szent Benedek is, ha barlangjából kitekintett, vagy Monte Cassino tetejéről szétnézett, talán más épületeket látott, de ugyanazok a hegyek zárták el az ő látóhatárát is, ugyanannak a patakknak csörgedezése muzsikált a fülébe, ugyanaz a mosolygós kék ég borult föléje. Magunk is ezért jártuk végig mindezeket a helyeket ismételtelen, hogy magunkba szíva a helynek szellemét, a történelmi adatok helyett a földrajz segítségével juthassunk közelebb a nagy pátriárka lelkéhez.

NURSIA. — Ma Norcia. Mélyen bennrejtőzik a szabin hegyek egyik elzárt völgyében. Napjainkig nehezen megközelíthető hely volt, de kb. 20 év óta Spoletóból merészen megépített villamosvasút visz ebbe a középkori jellegét még teljesen megőrző kis városkába. Húsvét vasárnapja volt, mikor elzarándokoltam a Szent Benedek szülőháza fölött épült templomba, de még abban az évben az első idegen vendég voltam. A város vezető embere maga mutogatta meg az ereklyéket, és megajándékozott Szent Benedekről írt könyvével.

Itt lehet megérteni azt a testi és lelki alapot, melyet azután a kegyelem fölemelhetett és megszentelhetett. Szent Benedek örökölte a hegyi lakók testi alkatát. A hagyomány szavát megerősíti az anatómia is, mert Szent Benedek ránkmaradt fölsőkarcsonjtja is azt bizonyítja, hogy közel két méter magas, óriási volt. Amint ma őrzi Norcia a századok szellemét, úgy őrizhette egykor Nursia még a régi római erkölcsöket. A Rómából az Adriai-tenger partjára vezető hadi út kikerülte Nursiát, ezért az atyák átörökölt erkölcsé hívebben megmaradt.

Benedek családjáról Nagy Szent Gergely csak annyit mond, hogy „ex liberiore genere”, gazdagabb, és valószínűleg előkelő családból származott. Ezért lehetséges, hogy a hagyomány most is hívebben megőrizte az igazat, és valóban az Aniciusok nagy családjának sarja.

A gyermekkor emlékei felejthetetlen nyomot hagynak az ember lelkén, egész életére. A kis város csendes, nyugodt élete, a kemény-erkölcsű és szinte szigorú szabin lakosok, az Appenninek napsugártól beragyogott sziklacsúcsai, a körülvevő erdők zöld koszorúja közelebb segíthette a fogékony gyermek lelkét Istenhez.

Nursia ekkor már Krisztus előtt térdelt le. A III. század közepén eljött közéjük Folignóból Szent Felicianus és prédikációjával fölragyogtatta a szivekben az evangélium fényét. Nagy győzelem volt ez, mert a szabinok ősi vallásosságát még nem ásta alá a görögöktől Rómába átplántált szkepticizmus, sem pedig a nagy világvárosok lakóit jellemző frivolitás. De amikor meghajolt Krisztus előtt, akkor egész szívvel s lélekkel tette ezt, ezért Nursiában hamarosan már saját püspök kormányozta a krisztusi hívők kis csoportját.

Ez mindössze amit biztosan tudunk vagy kikövetkeztethetünk Szent Benedek gyermekségéről. Szüleinek még a nevét sem említi meg Nagy Szent Gergely pápa biográfiája. Csak hűgáról és öreg dajkájáról emlékezik meg név szerint. Mind a kettőnek görögös a neve. Lehet, hogy ez is már első neveltetésének, az elemi iskolának nyomát mutatja. Többet ér azonban ennél, hogy beléláthatunk az ifjú Benedek lelkébe. Az a melegség, amellyel az ifjú ragaszkodik dajkájához, és az a szeretet, amellyel a cselédleány elkíséri kisurát élete nagy fordulópontján, megsejttet valamit a családi otthon melegségéből. Testvéréhez pedig oly meleg szeretettel ragaszkodott, hogy még a halál sem tudta elválasztani tőle, mivel az életben annyira egy volt. Alig egy hónap különbséggel távoznak el a földről, és azóta egy sírban nyugszik a két testvér földi maradványa. Ha a hegyek magános világa, az erdők komoly csendje keménynek alakította az ifjút, ez a bensőséges családi élet és páratlan testvéri szeretet a nap sugarát vetítette szíve mélyébe. Mindvégig meg is látjuk rajta mind a kettőt, egész életében harmóniába olvad majd, mert határozottság és szelidség, célratorés és engedékenység, törvény és szeretet.

RÓMA. — Ha elfogadjuk a hagyomány adatát, hogy Szent Benedek 480 táján született, akkor körülbelül tíz esztendősek vehetjük fel, hogy a világ fővárosába került. A Transtevere egyik szűk utcájában ma is fölkereshetjük hagyományos otthonát. Sokszor átalakították, mégis falai közt azt érezzük, hogy az ifjú ugyanolyan világot talált, mint aminőt

elhagyott. Az ósrómai komolyság, a nemes előkelőség és a szívek mélyén megalapozott vallásosság levegőjét ma is meg kell éreznie a ház minden látogatójának.

A kápolnává alakított lakószobában egy képet mutogatnak. Bizánci eredetű Mária-kép ez. A hagyomány azt mondja, hogy ez előtt imádkozott az ifjú Benedek. Hogy valóban ez a kép lett volna, azt nem tudjuk biztosan, de hogy imádkozott, az bizonyos. Rómában az élet akkor még sok tekintetben a régi pogány élet volt. A liktorok még fascessel jártak a pompás ruhába öltözött konzulok előtt. A szenátus a thermák csarnokában márvány- és ércablákra íratta határozatait. A cirkuszokban még nyargaltak a kocsiversenyek paripái. A tömeg vágya még mindig a panem et circenses volt. De a ragyogó külső már csak árnyékhatalmat takart, Róma világi hatalma ekkor már megszűnt.

A hazáját és népét szerető gazdag és nemeslelkű ifjú vágya vajjon lehetett-e más, mint hogy minden erejével a régi hatalom fölépítésére készüljön? Ha a grammatika elemeit még Nursiában sajátította is el, a rhetori tudományokat, a „septem artes liberales” titkait Róma főiskoláiban akarta megtanulni. Rómának azonban kettős arculata volt: a vonzó kép mellett találunk rajta taszító vonást is. Egyre erősebb lett a taszítás. Iskolatársai között olyan szellem uralkodott, hogy Szent Benedek „alig tette lábát a világba, máris visszavonta; a világi tudományt üresnek és hiúnak találta, azért elhagyta családi házáat és lemondott örökségéről, hogy egyedül Istennek tessenék”.

Szebben és találóbban nem is tudnók összefoglalni egy mondatba az ifjú Benedek lelkét, mikor Rómát elhagyta. Soli Deo placere cupiens: ettől kezdve egész életének irányítója csak ez lett, hogy Isten tetszését keresse és a lelkek üdvét szolgálja. Figyelme tehát a világi tudományoktól elfordult, mert le is mondott a világi pályafutásról. Most már csak az Egyház szolgálatában akarta jövőjét kialakítani.

Az Egyház képén is megvolt azonban ez a kettősség. Ragyogtak már a nagy bazilikák, de nem mindig ragyogtak az erkölcsök. Róma világi hatalma Bizáncba került át, de egyházi hatalmának kialakulása nem volt zavartalan. Szent Benedek, mint öntudatos ifjú élhette át az első hitszakadást Kelet és Nyugat között. A pártoskodás behatolt Rómába is, mert Anastasius pápa halála után (498) az egyháziason gondolkodók Symmachus diakonust választották pápának, míg a császár hízelgői Laurentius személyében ellenpápát választottak. Ez a szomorú helyzet is hozzájárulhatott, hogy megerősítse az ifjú elhatározását: egész szívvel-lelkével ragaszkodni fog a törvényes pápához, és minden erejét az Egyház ügyének szenteli. Dajkája kíséretében ezért hagyta el titokban Rómát, és elindult a Tivoli felé vezető úton, az otthonos szabin hegyek felé.

ENFIDE. — Körülbelül húszesztendős lehetett most Szent Benedek. Elfogadhatjuk azt a föltevést, hogy azért állapotodott meg ebben a csön-des kis városkában, hogy hasonló gondolkodású ifjakkal együtt, a Szent Péter-templom papjának veztése alatt készüljön az Egyház szolgálatára. Ez volt ugyanis ebben az időben az álatlános szokás. Egy-egy kiváló pap vonzotta magához a tanítványokat, s mellette talán nem is annyira könnyv-tudást, mint gyakorlati oktatást nyerhettek a papságra készülő ifjak.

Nyílt kérdés marad, hogy mennyi időt töltött az ifjú Benedek Enfidében? Ugyancsak nem tudunk felelni biztosan arra sem, hogy már ott részesült-e a pappászentelés valamelyik fokozatában? Regulája később a Szentírásnak, azután az egyházatyáknak alapos ismeretét mutatja. De nem tudjuk, hogy itt sajátította-e el azokat, vagy később szerezte meg

tudását? Egy bizonyos mindössze: hogy hirtelenül és váratlanul állott be a fordulat.

A háztartását vezető dajka valami cserépedényt kért kölcsön a szomszédoktól. Szerencsétlenségére azonban a földre esett, és kétfelé tört az edény. A jólelkű, de már öregedő asszony sírva panaszkodott urának. A fiatal Benedek lelkét annyira meghatották dajkájának könnyei, hogy buzgó imádságba fogott. Imádságára a cserépedény újra ép lett, és a dajka visszaadhatta gazdájának. Boldogan mesélte el a csodát a jó öreg, és a hír gyorsan el is terjedt. Annyian akarták látni az ifjú csodatevőt, s oly tiszteletben kezdték részesíteni, hogy saját maga lelki üdvét kellett féltenie a büszkeség és elbizakodottság veszedelmétől. S ha a római döntés az volt, hogy egyedül Istennek tetszését keresse, az enfi-dei esemény hatása az lett, hogy mindenáron ő maga lelkét akarta meg-menteni.

Ezzel megkezdődött Szent Benedek lelki fejlődésében az az út, amely őt magát is végigvezette a szeretetesség addigi történetének minden állomásán. Az elsőt már a családi otthonban átélhette. A legelső jeruzsálemi hívők között voltak aszkéták és szűzek. Ezek egészen Krisztusnak akartak élni, de a család kötelékén belül. Ez a példakép valósult meg Szent Benedek családjában is, mert hűgáról, Szent Skolasztikáról tudjuk, hogy a nursiai püspök ráadta a szűzek fátyolát, és így a családban megmaradva, Istennek szentelte ifjú életét.

Később azonban ez az ősi vita apostolica már nem virágozhatott ki a városokban, azért a puszták mélyén akarták folytatni a buzgó lelkék. Szent Antal és a magyar pálosok védőszentje, Remete szent Pál egyedül kezdik élni a heroizmus és az entuziazmus életét. Hamarosan azonban követőik is akadtak. Az egyiptomi remeték nem kértek mást, mint a szerzetesi ruhát, és valahol egy barlangban megkezdették kemény, aszketikus életüket. Ha már a passióban, Krisztusért való vértanui halálban nem részesülhettek, legalább a patientia, a türelem útján akartak résztvenni Krisztus szenvedésében, hogy egykor részesei lehessenek dicsőségének is.

SUBIACO. — Ezt az első állomást élte át Szent Benedek, amikor egy csendes éjszakán titokban és egyedül elhagyta Enfidét, és órákig tartó fáradtságos vándorlás után behatolt az Anio völgyébe. A sziklafalak között hangos zúgással folyt az Anio. Egy helyen Neró császár mesterséges gáttal földuzzasztotta a patak vizét, és villát épített a mesterséges tó partjára. Ekkor már romokban hevert a Villa Neronis, a régi Sublacum helyén. De elhagyta ezt is, és sietve haladt tovább.

Az út mentén ma is áll egy kis kápolna azon a helyen, ahol az ifjú egy szeretettel találkozott. Romanus meg is kérdezte, hogy honnan és hová vezet az útja. Benedek mindent őszintén föltárt. Megkapta az állatbőrből készült melotert, azt a körgallérszerű ruhát, melyet az egyiptomi szerzetesek hordottak. Ez volt az ő beöltözése, mert ennek fölvétele mutatta külsőleg is a conversio-t, a világtól való elfordulást Isten felé.

A remeték ősatyáinak élete újult meg most Subiaco barlangjában. A rómaiak kemény energiájával akarta az ifjú Benedek teljesen megvalósítani a világtól való menekülést és vállalni az önmegtagadó, szemlélődő életet, minden külső keménységével és belső harcával.

A külső keménységeket le tudta győzni az a hatalmas szervezet, mellyel az ég megáldotta. Nehezebb volt azonban a belső küzdelem. Az ifjú lelkesedés után el kellett jönnie a megpróbáltatásnak is. Megállotta a próbát keményen. A legnehezebb az volt, amikor eszébe jutott egy római lányismerősének képe, és vele együtt fölmerült benne a családalapítás természetes vágya. Úgy látszott, mintha már a természet győ-

zedelmeskedett volna a lélek fölött. De a kegyelem sugallatának engedett az ifjú. A barlang közelében burjánzó tövisek közé vetette magát, és addig gyötörte testét, míg kioltotta az érzékiség tüzeit. Győzelme annyira teljes volt, hogy soha többé ilyen kísértése nem támadt.

Három évig tartott ez a kemény remeteélet. Az isteni Gondviselés elégnak találta ezt az időt. Egyszerre vezet hozzá a környékből pásztorokat is, meg a szomszéd helység papját, éppen Húsvét ünnepén. Krisztus is ekkor támadt föl sziklasírjából, Szent Benedek lelkének fénye is ekkor tör ki a sziklabarlangból. Megismerte egyszerre az emberi lélek nyomorúságát, és megismerte a lélegzondozás boldogságát. Ő magát legyőzve, most már alkalmas eszköze lehetett a Gondviselésnek. De előbb meg kellett ismernie tapasztalatból a szerzetesi életnek eltorzított alakját is.

VICOVARO. — A keleti szerzetesség elég hamar ismerős lett nyugaton is. Eleinte azonban szinte szolgai módon másolták a keleti példaképeket. De nyugaton nem volt pusztán a szerzetesek számára. Ezeket helyettesítették a magános szigetek, a mocsaras és elhagyott vidékek, a rengeteg erdőségek és a hegyi barlangok. De mind külön-külön kezddés lett, mert nem volt mester, ki az erőket összefogja és egy célra irányítsa. Az első virágzás után már a bomlás és széthullás fenyegetett. Annyira jutottak, hogy már közös szabály sem volt, mert minden szerzetes maga alkotott szabályokat a maga számára, úgy élt, ahogy neki jól esett. Ebből magyarázható, hogy Romanus is apátja tudta nélkül szerzetesi ruhát adhatott Benedeknek és titokban táplálhatta.

A bajt fokozta, hogy eleinte éppen a jobbak elégedetlenségükben zarándokútra keltek, hogy más kolostort és megfelelőbb apátot keressenek. De hamarosan a kolostorok alja is útrakelt, és kialakult a csavargó szerzeteseknek, a gyrovagusoknak leghívtányabb fajtája.

Subiacótól nem messze, Vicovaro fölött, egy sereg kisebb és nagyobb barlang található még ma is. Csak fölülről lehet megközelíteni ezeket, mert lentől a meredek és szinte függőleges sziklafal elkülöníti a világtól. Itt éltek keverten a jobbra törekvő remeték közösen, de akadtak közöttük „sarabaiták” is. Ez az akkori szerzetességnek másik elfajzása volt. Szent Benedek jellemzése szerint nem állották ki a rendszabály próbáját, mint az arany a tűzkemencében, hanem ólomként elpuhulva, tetteikkel még mindig a világhoz ragaszkodtak, és így szerzetesi külsejük hazugság volt az Isten előtt.

A jók apátjuknak hívták meg az akkor már egyre nagyobb hírnévre szert tett Benedeket. A többség azonban inkább bűnös kívánságait tekintette törvénynek. „Ami nézetüknek és akaratuknak megfelelt, szentnek mondották, azt ellenben, amit nem akartak, tilosnak tartották”. Elvetemültségükben merényletre készültek: meg akarták méreggel ölni apátjukat. De mikor Benedek áldásra emelte kezét a feléje nyújtott serleg fölé, és keresztet vetett rá, a merénylő remegő kezéből kihullott a serleg, és összetört a sziklatalajon. A megzavarodott tekintetekből fölismerte Benedek a gonoszság mélységét. Megtapasztalta, amit később így foglal szavakba: „Vannak utak, melyek kezdetben helyesnek tűnnek föl az emberek előtt, de végül a pokol mélységébe torkolódnak”.

Megtapasztalta azt is, hogy ezeken már javítani nem lehet, hanem gyökeresen újat kell kezdeni, ezért végleg otthagyta őket.

Újra SUBIACO. — Visszatért boldog életének első színhelyére. Subiaco barlangjából újra végigtekinthetett az ismerős tájon. Tekintsünk szét vele együtt mi is. Most ugyan már kényelmes autót vezet el a barlang mellett. Amikor azonban először jártunk ezen a tájon, még ugyanazon a vad és elhagyott ösvényen kellett a magasba kapasz-

kodni, melyen a Szent is járhatott. Oly szédítő volt az út még napjainkban is, hogy társaságunk gyengébb idegzetű tagjai nem is tudták megtenni. Elképzelhetjük, hogy milyen testi-lelki erőre volt szüksége a huszas éveiben járó ifjúnak, hogy egyedül állja meg harcát. Őv is később mindenkit a kezdő buzgóság szalmalángjától.

Magát most már nem a fervor novicius hozta vissza sziklabarlangjához. Ha Nursiában még gyermek, Rómában serdülő, Enfidében kialakuló ifjú, most már férjiszemmel nézi a szerzeteséletet. Mégis, mikor annyi tanítványt keresi föl, hogy számukra a barlang közelében tizenkét kolostort kell fölállítania, még nem mer önálló lenni, hanem egy nagy mestert, Szent Pachomiusnak a példáját követi. Ez az egyiptomi származású szent, mint Loyolai Ignác is: katonából lett szerzetes. De meg is maradt mindig katonának. A rend, a taxis lett az eszményképe, és regulája az engedelmség törvénykönyve. Kemény fegyelem és katonás egyformaság jellemezte a vezetése alatt álló szerzetesközösségeket.

Tanult ugyan Szent Benedek Basilius két regulájából is. Az athéni görög ember ideálja a város, a polis, a műveltség és a tanulás. Már nemcsak a gyékényszövés és a kosárfonás a szerzetesek ismertető jele, hanem a toll és a könyv is. A közösség életét is inkább a familia melegsége, mint a kaszárnyaszerű kemény fegyelem jellemezte. Sőt tanult Szent Ágostontól is, mikor megismerte az Egyház szolgálatának, és elsősorban az istentisztelet végzésének fontosságát. De a különböző elemeket még nem olvasztotta össze egyéniségének kohójában.

Ennek a korszaknak kedves emléke a fiatal Maurus és Placidus alakja. Itt történik az a csoda is, melynek mind a hárman szereplői. A még gyermek Placidus nagy szelesen siet vízért a tóhoz. A megmerülő korszó magával rántja a gyereket, és az ár már sodorja befelé. Az ifjú Maurus az atya áldásával siet megmentésére, és észre sem veszi, hogy a vízen jár. Szent verseny kezdődik a szentek között, hogy Maurus engedelmsége vagy Szent Benedek imádsága nyert áldást a csodában? A gyermek Placidus már többször is tanuja volt atyja buzgó imádságának, most is ő dönti el a vitát, hogy atyja szerzetesköppenyét látta maga fölé borulni, mikor a víz sodorta.

Nem is belső bajok kényszerítették Szent Benedeket távozásra, hanem a külső áskálódás. Megírgyelte Szent Benedek hírnevét, de talán még jobban sajnálta jövedelmének csökkenését a közeli templom papja, Florentius. Először Szent Benedek élete ellen tört, de ez nem bántotta az apátot. De amikor a tanítványok lelkét akarta megmérgezni, akkor Szent Benedek döntött. Személye volt az áskálódás fő indítóoka, azért maga hagyta el „a szentek völgyét”. Döntését azonban az is irányíthatta, hogy most, mint 50 esztendő, tapasztalt öreg, megvalósíthassa a maga eszményképét. Ajándékol nagyobb birtokot kapott a Cassinum városa fölött emelkedő hegyen, azért itt akarta megvalósítani a maga elgondolását. Hogy ennek semmi akadálya ne legyen, még régi tanítványai közül is alig egyet-kettőt visz csak magával.

MONTE CASSINO. — Róma és Nápoly között majdnem középen emelkedik 800 méter magasságban Isten-vára. Nem hiába született Benedek hegyek között, Umbriában, de mindig is vonzódott a hegyekhez. Tanítványai is követték a mestert, mert az első kolostorok még hazánkban is legalább dombokon épültek: az anyakolostor a Balaton mentén Pannonhalmán, Tihanyban, Budapest határában Káván is. (Itt most tervezik a felújítást; az első lépések már meg is történtek.) Ebben nemcsak a fölfelé törekvő lélek látszik meg, hanem az Isten közelségének átélése is, mert fönt a hegyeken tágabb lesz a földi határ is, kisebbek az emberek és az emberi problémák, és közelebb borul fölénk a csillagos

ég. A rombadőlt montecassinói kolostor erkélyét paradiso-nak nevezték, éppen azért, mert paradicsomi kilátás nyílt a Liris-patak völgyére és a környező hegyekre. Romokba dőlt a völgyben a város, elpusztult fönn Szent Benedek alkotása, még a romokat sem tudták teljesen eltakarítani; — de kizöldült a hegyen a lomb, és az olajfák, melyeket még Szent Benedek ültetett, újra virágoznak, gyümölcsöt hoznak. Ha az ember rászánja magát és nem a drótkötélpályán emelkedik föl, hanem gyalog vág neki a szerpentes útnak, vagy legföljebb a döcögő olasz fiákert veszi igénybe, akkor láthatja a kietlen, kopár hegyoldalt. De amikor a kolostor közelébe ér, megpillantja az olajfa erdőt, a bosco di San Benedetto-t, Szent Benedek olajültetvényét. Tudjuk, hogy milyen nagy kort érnek az olajfák, azért elhíhetjük, hogy Szent Benedek kezemunkájának gyümölcsében gyönyörködhetünk.

Itt azután Szent Benedek megalkothatta és befejezhette három fő művét.

Az első maga a kolostor. Szent Benedek elgondolása, hogy a szerzetes mindent megtaláljon a kolostor falain belül, hogy senki ne kényszerüljön — még jogos címen sem — távozni. Egész szerzetes-város ez, megvan a falakon belül minden műhely, amire csak szükség lehet, minden módot és alkalmat megad, hogy a maguk életét élhessék. Ezért akarta ezt a formát Szent Benedek, mert mint rómaiiban, valami öntudat élt benne, ez párosult az apostolok példájával: nem akart koldus lenni és kolduló szerzetet alapítani. Azt akarta, hogy a szerzetesek a maguk munkájából és a maguk erejéből éljenek meg. Tudta, hogy milyen öntudatot ad az, ha az ember megáll a sajátmaga lábán, és senkire nem szorul. Ezzel is nagy indítást adott az új Európának.

De más szempontból is újat jelentett az ő műve: megalkotta itt az egyenlőség világát. Nem nézte, hogy előkelő római hivatalnokember fia-e, aki neki vacsora alatt a mécesst tartja, vagy egyszerű, írni-olvasni nem tudó gót, aki buzgóságában még fejszóját is beleejti a tóba. Aki az Isten szolgája akart lenni, fölvette. Mindenki nemessé lett Isten szolgálatában: így megteremtette Isten gyermekeinek egyenlőségét.

Jellemző a kolostor alapítása is. A hegyen már volt egy épület, egy várszerű alkotmány, ez lett Szent Benedek első otthona. De volt pogány templom is és a kicsapongó istentisztelet számára berek. Amit nem lehetett megkeresztelni, azt elpusztította, de nem mindent pusztított el. Amit meg lehetett változtatni, azt megkeresztelte' és a kereszt szolgálatába állította. Így lett a templomból Szent Márton egyháza. Eljárása példa, hogy a multat soha nem szabad mindenestül elpusztítani. Ami korhadt, azt vessük tűzre, de ami jó, azt még egy világégés közepette is mentjük meg a remélt, a várt szebb jövő számára.

Másik nagy alkotása a Regula. A keresztény világnak három csodálatos műve között foglal helyett ez a könyv. Az újkorban Loyolai szent Ignác Exercitia spiritualia-ja a legjellemzőbb írás, a középkor gondolkodását foglalja össze Kempis Tamás Imitatio Christi című műve és az ősi krisztusi kor szellemét őrzi minden idők számára per omnia saecula saeculorum Szent Benedek Regulája. Egyik mű sem nagyterjedelmű, és egyik sem eredeti alkotás, hanem kompiláció. Mindegyiknek a korában voltak szebben megírt és tudós szempontból jobban megírt könyvek. De az Isten ezeket a jelentékteleneknek látszó utánzat-munkákat választotta terveinek megvalósítására.

Igy kell néznünk a Regulát, ha első olvasásra idegennek tűnik, és ha azt látjuk, hogy csupa átvétel, nem is mindig egészen rendszeres. Más fénynél látjuk azonban, ha tudjuk, hogy az a kor a jog összefoglalásának kora volt. 529-ben Justinianus császár hatalmas munkában foglalja

össze a világi jogot. Az Egyház életén belül is kodifikálás indul meg. Szent Benedek a pápa megbízásából megírja a szerzetesek törvénykönyvét.

Egy törvénykönyv összeállításától nem szavakban várunk eredetiséget. Szent Benedek sokszor nem is abban eredeti, amit átvész, hanem inkább abban, amit elhagy. Ha megnézzük korának többi reguláját, akkor látjuk különbségképen egy nagy vonását, ezért lehetett 14 évszázad törvénykönyve. Egy-két helyen részletes utasítást is ad, de lényegében mindenütt elveket állapít meg. Ezeket lehet nagyon rugalmasan is magyarázni. Éppen ezért lehetett a századok folyamán annyi különböző szerzetesalakulatnak a Regulája. A legszigorúbb szerzeteseké éppen úgy, mint a máltai lovagoké, és mint ma a Szociális Missziótársulat és a Szociális Tetsvérek Társaságának szabálya, mert ez a kettő is a Regulán épült föl. Azt mondhatnók, hogy Szent Benedek Regulájában két dimenziót pontosan meghatározott: a szélességet és hosszúságot: a földi viszonyokat lezárta a kolostor határával. De egyet nyitva hagyott: a magasságot. És ezzel lehetőséget adott, hogy szerzetesei megjárják az utat a földtől az égig.

Amikor elköltözött, két szerzetestestvér a földtől az égig érő csillagfényes, ragyogó utat látott, melyet angyalok szegélyeztek, s szótot hallottak: „Ez az az út, melyen Szent Benedek, Isten szeretettje az égbe költözött”. De ezt az utat hagyta nyitva mindnyájunk számára, mikor úgy írta meg szabályait, hogy ne legyen benne semmi, ami le-törhetné, elkedvetleníthetné a gyöngéket, — de szárnyalást is ad az erőseknek.

Harmadik műve maga a szentélet. Nagy emberszeretetet és teljes Isten-szeretetet jellemzi. Krisztus evangéliumának két nagy parancsa nagy egészet alkot benne. Emberszeretetében Monte Cassinón valóban mindenkinek mindene lett. A háborúk, nyomorúság, éhínség, vér, romok és pusztulás között megtett mindent, amivel az emberi nyomort enyhíthette. Ha kellett, mert úgy imádkozni, hogy a halott gyermekeket élve adta vissza az édesapának. De ha kellett, tudott úgy dolgozni, mintha a saját erejéből kellett volna mindent megtennie, és mintha csak erejének teljes megfeszítése után várhatna Istentől segítséget és áldást.

Még szebb istenszeretetének megnyilatkozása, amikor megalkotja azt a lelkiiséget, mely a történelem folyamán újra és újra fölragyo-g az emberek előtt, mint eszménykép. Így foglалhatjuk össze: Szent Benedek szellemének jellemzésére nem elég az ora et labora, ki kell egészíteni ezzel: és add át akarodat Istennek. A bencés szellemet a Miatyánk három első kérésének a teljesítése jellemzi.

„Szenteltessék meg a te neved.” Ezért mondja a Regula: Isten szolgálatának semmit elébe nem szabad tenni. Tehát úgy kell kialakítani a liturgiát, ahogy a római katolikus Egyház zsoltároz. Végül úgy imádkozzanak mindig a szerzetesek, hogy ajkuk szava harmóniában legyen szívük érzésével, egész belső világuk összességével. Ez a három elv lesz napjaink liturgikus apostolságának is a legyakorlatibb elirányítója.

„Jöj-jön el a te országod.” Ennek az országnak a kialakításán dolgoz-zanak tanítványai minden erővel. De nem fegyverrel, mert Isten országa nem a fegyver hatalmán alapul. Nem pajzssal, karddal küldötte őket, hanem cruce et aratro, keresztel és ekével. Ezzel hódították meg Krisz-tus számára Szent Benedek gyermekei a középkor Európáját. Az esz-mény mindig az alkotó munka. Ennek eszköze nem mindig az eke, a kapa, hanem lehet toll és írógép is, de mindig Isten országa terjesztésének, Isten ügyének szolgálatában. Ezért lehet egy szóval a Regula szerint így kifejezni a bencés szellem lényegét: Dominici schola servitii = az Úr

szolgálata. A Szentírásból az első keresztények szolgálata, a diakoneia él ebben is tovább, ez lett a századok folyamán az „oeuvre bénédictine”, a szentbenedeki kultúr-munka.

Legjobban láthatjuk a bencés eszmény megvalósulását a harmadik kérdésben: „Legyen meg a te akaratod”. Szent Benedek ismerte a misztikus életnek a legnagyobb titkát, amit később Liguori szent Alfonz így fejezett ki: Megegyezés az Isten akaratával. Ugyanazt akarni és ugyanazt nem akarni, ez a földi barátság lényege, de ez az Istennel való benső barátság is. Legyen meg a te akaratod: imádkozni a Szűzanyával, amikor dicsőséges szépséget hirdet az Isten angyala, amikor boldogságot és örömet hoz, amikor Isten Fiának megtestesülését harangozza be az angyali szó. De ugyancsak fiat voluntas tua, legyen meg a te akaratod, amikor az Úr Jézus Krisztussal a keresztút kezdetén áll az ember, és a megváltásnak a maga számára való kivívásához hozzá kell járulni a maga keresztjének vállalásával és hordozásával. Így lesz teljes Szent Benedek szellemének megismerése, ha az „ora et labora” mellett ezt a harmadikat is mindig látjuk.

Első műve a kolostor nem egyszer romokba dőlt. Monte Cassinót az Isten várát most hatodszor kell a semmiből újraépíteni. De igaz marad címerének fölírása. A címer levágott tölgyet ábrázol, melyen új sarj hajt: succisa virescit: ha levágják is, újra kizöldül.

Második művét, a Reguláját nem fogadta el minden szerzetes. Jöttek új formák, a középkorban Assisi szent Ferenc és Szent Domonkos megteremtik a kolduló rendeket. Loyolai szent Ignáccal kezdődik a kongregációk alapítása. És napjainkban, 1947-ben megteremti a pápa a legkorszerűbb alakulatot: azoknak a szerzeteseknek az életét szabályozza, akik nem kolostorban élnek és nem szerzetesi ruhában járnak, de a szerzetesi fogadalom erejével, mint a kovász a tésztát, úgy akarják Krisztus számára éppé és egészsé tenni a megromlott Európát.

Töretlen azonban a harmadik: élete műve. Két szép jelenettel korszorúzza meg már itt a földön Isten. Az egyik, utolsó találkozása kedves húgával, Skolasztikával. Egész estig elbeszélgettek, mert érezték, hogy a földön ez az utolsó együttlétük. Skolasztika szerette volna még az éjszakát is együtt tölteni testvérel, Szent Benedek azonban ragaszkodik a szabályhoz, melyet ő maga alkotott, és készül vissza kolostorába. Isten meghallgatja Skolasztika imádságát: záport küld, hogy Benedek nem mozdulhat ki a házból, s így egész éjszaka a mennyország örömeiről beszélnek. Így mutatta meg az Úr, hogy a két testvér kiegészíti egymást, és hogy a szeretet mindig nagyobb és több, mint a törvény.

Skolasztika lelke nemsokára ezután galamb alakjában száll az égbe. Negyven nap mulva Benedek is érzi, hogy követi húgát. Úgy hal meg, ahogyan élt. Lázasan, betegen leviteti magát a templomba, és ősi római szokás szerint áll az oltárnál. Láztól, betegségtől elgyötört testtel nem bír már állni, testvérei, tanítványai támogatják. Így veszi magához az Úr Jézus testét, és így adja át lelkét, az Úr Jézus Krisztussal egyesülve az ég számára. Így is élt: egyenesen, keményen, férfiasan, állva az élet harcát és küzdelmét, de szíve mélyében hordva életének irányítóját.